

בדרך לעידן של ייצור ביטחוני עצמאי?

30.08.2026 | וינברג מ' דוד written by

בחודש הקרוב יתבקשו חברי הכנסת (כשיתכנסו למושב פגרה מיוחד) להצביע על הרחבת תקציב הביטחון לצורך רכש דחוף של אמצעי לחימה לצה"ל, מ-70 ל-90 מיליארד ש"ח. מהלך זה יעלה את תקציב הביטחון השנתי ל-184 מיליארד ש"ח. תוכנית ההתעצמות הצבאית ארוכת-הטווח של ישראל גדלה בכ-50 מיליארד ש"ח (17 מיליארד דולר) בתוך שנה אחת בלבד, ובעשור הקרוב צפוי תקציב הביטחון אף להכפיל את עצמו.

כיום אין מקור מימון מלא ומזוהה לתקציב ההתעצמות הזה. בסופו של דבר הכסף עשוי להגיע מקיצוצים במשרדי ממשלה אחרים או מכיסם של משלמי המיסים, ובכך להפוך את התוכנית לאיום פוטנציאלי חמור על היציבות הכלכלית של ישראל.

ואף על פי כן, אין ברירה. המלחמה עם איראן ועם שלוחיה רחוקה מלהסתיים. למעשה, שנת 2027 מסתמנת כשנה של המשך העימות הצבאי בכל החזיתות [?] מול איראן, חמאס, חיזבאללה והחות'ים, ורק בורא עולם יודע עם איזה סוג של חוסר יציבות עוד תיאלץ ישראל להתמודד בגבולה המזרחי, וגם יהודה ושומרון אינם שקטים. טורקיה מאיימת אף היא על ישראל.

זהו תרחיש הייחוס הביטחוני הכולל שאליה ישראל צריכה להיות ערוכה, תהיה הממשלה שתיבחר בירושלים בסתיו הקרוב אשר תהיה. לפיכך, אזרחי ישראל יידרשו להכניס עמוק יותר מאי פעם את היד לכיס, בייחוד משום שישראל חייבת לעבור לעמדה צבאית-תעשייתית עצמאית יותר.

זכרו: ישראל נתפסה לא מוכנה מול מתקפת חמאס ב-2023 בגלל שני עשורים של צמצום הכוח הצבאי ותפיסה ביטחונית מוטעית. ב-2013 פרסם הרמטכ"ל דאז, רב-אלוף בני גנץ, תוכנית רב-שנתית מוטעית שקיבלה כנתון ירידה ניכרת במימון לצה"ל והסיטה את סדרי העדיפויות מחיל היבשה לטובת חיל האוויר ויכולות סייבר, מודיעין וכוחות מיוחדים. גנץ ושר הביטחון דאז, אהוד ברק, קיבלו כעובדה מוגמרת את החולשה היחסית של יכולות התמרון של כוחות היבשה. הם לא חשבו שצה"ל יידרש להילחם בצבא כלשהו בעתיד הנראה לעין או שיידרש לנהל מבצעים קרקעיים רחבי היקף בשטח האויב. רב-אלוף גדי איזנקוט, הרמטכ"ל הבא בתור, יחד עם שר הביטחון דאז, משה (בוגי) יעלון, ומאוחר יותר שר הביטחון אביגדור ליברמן, פיקדו על המשך של אותה מדיניות מסוכנת. התוצאה: צה"ל לא היה ערוך במידה משוערת [?] מבחינה אידאולוגית, דוקטרינרית, ובמונחים של כשירות מבצעית ואספקת אמצעי לחימה [?] לשנים של מלחמה קשה נגד אויבים ג'יהאדיסטיים המבוססים היטב בשטח.

מחירו של הכישלון במונחים כספיים: שלוש שנות לחימה מאז סוף 2023 עלו יותר כ-400 מיליארד ש"ח בהוצאות צבאיות ישירות (תחמושת, דלק, ציוד וכוח אדם). סביר שישראל הוציאה יותר

ממיליארד דולר על יירוטי טילי חץ בלבד. נתונים אלה אינם כוללים את עלויות הטיפול והשיקום של 15,000 חיילים שנפגעו בדרגות חומרה שונות, ובהם רבים המתמודדים עם אתגרי שיקום רפואי ארוכי טווח, לצד טראומה ומעמסות נפשיות אחרות. המספרים שלעיל גם אינם מביאים בחשבון את המצוקות והצרכים של 2,000 המשפחות השכולות מן המלחמה הזו. המספרים שלעיל גם אינם כוללים את התמיכה הנדרשת עבור אנשים שנעקרו מבתיהם בנגב ובגליל, ואת עלויות שיקום הערים והיישובים.

מדינת ישראל כבר החליטה שהיא זקוקה לצבא גדול בהרבה, לצד בסיס תעשייתי-ביטחוני עצמאי יותר. האחרון משמש גידור מפני אמברגו ² כמו זה שהטיל ממשל ביידן כאשר החליט ב-2024 להשעות את משלוחי הפצצות הכבדות לישראל. בדצמבר 2025 הכריז ראש הממשלה נתניהו על תוכנית להשקיע כ-350 מיליארד ש"ח בעשור הקרוב בפיתוח תעשיית נשק ישראלית עצמאית. מאז גדל הסכום ל-400 מיליארד ש"ח (133 מיליארד דולר).

השנה חתמה המדינה שני הסכמים עם אלביט בהיקף כולל של כמיליארד ש"ח ³ האחד לייצור חימוש אווירי כבד, והאחר להקמת מפעל לאומי לחומרי גלם ⁴ צעד שתואר על ידי מנכ"ל משרד הביטחון דאז והרמטכ"ל הנוכחי, רב-אלוף אייל זמיר, כלקח מרכזי מן המלחמה. בנוסף חתמה המדינה חוזים עם רפאל להרחבת ייצור כיפת ברזל, ועם התעשייה האווירית להגדלת קצב ייצור המיירטים של מערכת חץ. המדינה גם מקצה משאבים לייצור מקומי של התותח "רועם", של טנק הברק, של הנמ"ר (נגמ"ש מרכבה) ושל הרכב הקרבי הגלגלי איתן. חיל הים מקדם תוכנית לבניית כלי שיט בכחול-לבן, שנועדה אף היא לצמצם את התלות במספנות זרות, ובכלל זה ייצור של חמש ספינות טילים מסוג רשף במספנות ישראל, בעלות של 2.8 מיליארד ש"ח.

בכל הנוגע לגיוון מקורות הרכש, ישראל מקדמת ייצור משותף בהודו ומייבאת רכיבים מהמזרח הרחוק, ובכך מפחיתה את התלות בארה"ב. לדוגמה, אלביט מייצרת כיום במשותף את הכטב"ם הרמס, והתעשייה האווירית מייצרת את הכטב"ם הרון בהודו במשותף עם קבלני ביטחון הודיים.

יש צורך גם בפיתוח טכנולוגיות צבאיות חדשות שתאפשרנה לישראל להישאר צעד אחד לפני אויביה. דוגמה לכך היא מערכת ההגנה האווירית מבוססת הלייזר "מגן אור", שלגביה חתמה המדינה על חוזה ראשוני בהיקף של 500 מיליון דולר עם אלביט ורפאל. אם המערכת תוכח כמוצלחת, ההוצאה עליה תגדל במהירות ליותר מ-2 מיליארד דולר.

בשורה התחתונה, ב-2023 עמדו הוצאות הביטחון של ישראל עמדו על 4.5% מן התמ"ג, וכעת עלו ל-8.8% ⁵ השיעור השני בגובהו בעולם.

במקביל להוצאות הכבדות הללו, ישראל ניצבת בפני האתגר המיידי של עיצוב מחדש של יחסי

הביטחון שלה עם ארה"ב סביב עקרון ההדדיות בייצור ² משום שמזכר ההבנות הביטחוני ל-10 שנים של ישראל עם ארה"ב (שבמסגרתו הקצה הקונגרס תקציב לרכישות צבאיות ישראליות בארה"ב) יפוג ב-2028.

הסכם חדש צריך לעבור מדפוס של תלות חד-צדדית בסיוע אמריקאי לשותפות ייצור הדדית. ההיגיון החדש משתקף בחוק הסמכת ההגנה הלאומית האמריקאי (NDAA) לשנת הכספים 2027, הכולל יוזמה המכונה "יוזמת שיתוף הפעולה האמריקאית-ישראלית בטכנולוגיות ביטחוניות", שנועדה לקדם שיתוף פעולה בתחומי הבינה המלאכותית, המחשוב הקוונטי, אנרגיה מכוונת ומערכות אוטונומיות.

ד"ר רפאל בן לוי, עמית בכיר במכון משגב לביטחון לאומי ולאסטרטגיה ציונית, ניסח מסגרת עבודה מקיפה לשיתוף פעולה אסטרטגי-תעשייתי בין ארה"ב לישראל בעידן שלאחר הסיוע. לאחר ששוחח עם כמעט כל הגורמים בממסדי הביטחון באמריקה ובארץ ועם בכירים בתעשיות הביטחוניות, ניסח שפה קונקרטית למזכר הבנות חדש ולמכתב כוונות נלווה. המסגרת החדשה של בן לוי מדברת במפורש על הפסקה הדרגתית של הסיוע הביטחוני של ארה"ב (FMF) – הפסקה איטית שתאפשר השלמת חוזים קיימים ומעבר חלק ³ ועל ייצור משותף של מערכות נשק, פיתוח משותף של טכנולוגיות הגנה עתידיות, אפשרויות ללחימה משולבת, שיתוף מודיעיני מוגבר, אפשרות לנוכחות צבאית אמריקאית מוגבלת בישראל, הזדמנויות לשיתוף פעולה אזורי, ודרכים שבהן תוכל ישראל לסייע לאינטרסים הגלובליים הרחבים יותר של ארה"ב. בדרך זו תחזק ישראל את ערכה האסטרטגי עבור ארה"ב, ובמקביל תפחית את פגיעותה לחרמות וללחצים כבדים בעת קבלת החלטות גורליות.

גם המכון היהודי לביטחון לאומי של אמריקה (JINSA) סבור ששינוי כזה יועיל לשתי המדינות. "תיאום ושיתוף פעולה הדוקים יותר עם ישראל במערכי מאמץ צבאיים, טכנולוגיים וכלכליים יסייעו להפוך את אמריקה לבטוחה יותר בחו"ל, למשגשגת יותר בבית ולמקם אותה צעד אחד לפני יריביה", הוא טוען בדו"ח חדש בשם "הסטת מרכז הכובד: שינוי השותפות הביטחונית בין ארה"ב לישראל". הצעת המכון היא ששתי המדינות תחתומנה על מזכר הבנות נוסף שישמר סיוע אמריקאי שנתי בסך 3.8 מיליארד דולר עד שנת הכספים 2038, תוך הצמדת המימון לשורה של יוזמות שנועדו להעמיק את האינטגרציה המבצעית והאסטרטגית בין שני הצבאות לאורך זמן. לישראל יוענק מעמד של "בעלת ברית מיוחדת" (Model Ally) שיספק מסגרת להעמקת המחקר והפיתוח המשותפים, לייצור משותף, לקיזוזים הדדיים ולהערכה מעודכנת של היתרון הצבאי האיכותי של ישראל (QME). הדו"ח טוען כי אינטגרציה גדולה יותר בין התעשיות הביטחוניות של שתי המדינות תחזק את הבסיסים התעשייתיים ואת שרשראות האספקה של כל אחת מהן. JINSA תומך גם בנוכחות צבאית אמריקאית גדולה יותר בישראל, לרבות נוכחות קבועה של חיל האוויר בבסיס עובדה, בהצבת מפקדת CENTCOM קדמית בישראל לצורך תכנון אזורי, בהרחבה ומודרניזציה של מאגרי התחמושת והנשק האמריקאיים המוצבים בישראל, ואפילו באמנת הגנה הדדית מוגבלת בין ארה"ב לישראל (עם סף הפעלה צר ומוגדר במכוון).

למרבה המזל, נס הכלכלה הישראלית בעת מלחמה והעוצמה של תעשיית ההיי-טק שלה מאפשרים שינויים אלה ? דבר שנחשב לבלתי נתפס רק לפני שנים ספורות ? והם כדאיים גם לארה"ב.

פורסם באתר מידה, בתאריך 30 באוגוסט 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.